

Atıf Bilgisi/Citation

Altıntaş, Kadir Murat. "Özel Askeri Şirketlerin Fonksiyonel Analizi ve Örgütsel Modellenmesi". Güvenlik ve İstihbarat Çalışmaları Dergisi, c.2 s.1 (2024): 20-50.

Makale Bilgisi/Article Information

Araştırma Makalesi/Research Article

ÖZEL ASKERİ ŞİRKETLERİN FONKSİYONEL ANALİZİ VE ÖRGÜTSEL MODELLEMESİ

Kadir Murat ALTINTAŞ¹

Öz

Son yarım yüzyılda ekonomik ve politik küreselleşme, bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, internetin insan yaşamına entegrasyonu ve bilgiye erişim kolaylığı, insanlığı alışılmadık yeni bir dünya düzeni ve daha önce hiç deneyimlenmemiş yepyeni bir çevre ile karşı karşıya bırakmıştır. Bu dönüşüm süreci, bireyleri olduğu kadar toplumları da derinden etkilemiş ve üretimden tüketime, güvenlikten istihbarat faaliyetlerine kadar tamamen 'farklı bir ekonomik ve politik iklimin' ortaya çıkmasına neden olmuştur. Toplumların güvenlik tehditleri ve istihbarat algularının kökten değiştiği bu dönemde, şiddet eğilimli devlet dışı silahlı aktörler olarak tanımlayabileceğimiz ve 'sözde' herhangi bir taraf ile iltisaklı olmayan grupların savaş denkleminde entegre edildiğini görmekteyiz. Şiddet eğilimli devlet dışı silahlı aktörler kapsamında bulunan yasadışı oluşumların dışında tamamen yasal sınırlar dahilinde hizmet veren ve teorik manada ticari tüzel kişilikten farkı bulunmayan Özel Askeri Şirketler, gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerde son yıllarda genel kabul görmüş ve yaygın bir uygulama alanı bulmuştur. Bu çalışmanın amacı; 21. yüzyılda değişen ve dönüşen savaş konsepti doğrultusunda diplomasinin tamamlayıcı bir unsuru olarak özel askeri şirketlerin faaliyet temelinde organizasyonel farklılıklarının vurgulanması ve uygulamada genel kabul görmüş bir fonksiyonel dağılıma yönelik örgütsel modellenmenin kavramsal temellerinin ortaya konulmasıdır. Bu anlamda ayrıca ilgili modelleme kapsamında farklı organizasyonel yapıların ve fonksiyonel dağılımların karşılaştırmalı analizleri doğrultusunda nihai bir sınıflandırmaya erişmek amaçlanmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Özel Askeri Şirketler, Güvenlik ve İstihbarat, Fonksiyonel Analiz, Örgütsel Modelleme.

FUNCTIONAL ANALYSIS AND ORGANIZATIONAL MODELING OF PRIVATE MILITARY COMPANIES

Abstract

In the last half century, economic and political globalization, developments in information and communication technologies, the integration of the internet into human life and ease of access to information have confronted humanity with an unusual new world order and a brand new environment that has never been experienced before. This transformation process has deeply affected societies as well as individuals and has led

¹ Prof. Dr. Abant İzzet Baysal Üniversitesi. kadiraltintas@ibu.edu.tr ORCID: 0000-0001-8422-1086.

to the emergence of a completely different economic and political climate, from production to consumption or from security to intelligence activities. In this period when societies' perceptions of intelligence and security threats have changed radically, we see that groups, which we can define as violent non-state armed actors, 'so-called' not affiliated with any party, are being integrated into the warfare equation. Apart from illegal formations within the scope of violent non-state armed actors, Private Military Companies, which provide services within legal limits and are theoretically no different from commercial legal entities, have been generally accepted and widely used in all developed and developing countries in recent years. The purpose of this study; is to emphasize the organizational differences of private military companies on the basis of their activities as a complementary element of diplomacy in line with the changing and transforming concept of warfare in the 21st century, and to reveal the conceptual foundations of organizational modeling for a generally accepted functional distribution in practice. In this sense, it is also aimed to reach a final classification in line with the comparative analysis of different organizational structures and functional distributions within the scope of relevant modeling.

Keywords: Private Military Companies, Security and Intelligence, Functional Analysis, Organizational Modelling.

Giriş

21. yüzyılın başından itibaren yeni nesil savaşların, konvansiyonel savaşlar yerine bölgesel çatışmalar şeklinde kendini göstermesi, hibrit tehditlerin nitel ve nicel manada yaygınlaşmasına sebep olmuştur. Küresel ölçekte, asimetrik güç dengesinin bulunmadığı politik ama aslında ekonomik mücadeleler, hibrit savaş konseptinin yaygınlaşması sonucunu doğurmuştur. Farklı güç dengelerine sahip tarafların mutlak yenilgiden kaçınmak adına tercih ettiği yeni nesil çatışma konsepti, son derece yaygınlaşmış ve dünyanın istisnasız tüm 'sıcak' coğrafyalarında gözlenir olmuştur.

Geçtiğimiz yüzyılın son çeyreğinden itibaren dünya genelinde çok yoğun bir biçimde gözlenen küreselleşme etkisi ve teknolojik dönüşümler, bireysel ve kurumsal beklentileri temelinden değiştirmiş, savaş ve çatışma konsepti yeniden yorumlanmak zorunda kalmıştır. Bu dönüşüm neticesinde, daha önce farklı kimlikler ile deneyimlenmiş, yeni organizasyonların ortaya çıkmasına neden olmuştur. Ülkelerin güvenlik algılarının radikal bir biçimde değiştiği bu süreçte, kısaca şiddet eğilimli devlet dışı silahlı aktörler olarak ifade edilen yapıların, dönüşen savaş ve çatışma ikliminde küresel bir aktör olarak yerini almıştır.

Dünyada tehdit algısının hızla değiştiği ve çeşitlendiği bir politik iklimde, diplomasi'nin farklı enstrümanlar ile desteklenmesi, bölgesel güç olmak isteyen ülkeler tarafından tercih edilen yaygın bir uygulama olarak kabul görmektedir. Zaten küresel ölçekte emperyalist devletler uzun süredir, diplomatik hamlelerin birer tamamlayıcısı olarak çeşitli (yasal ve yasadışı) organizasyonlardan yararlandığı, dünya kamuoyunun malumudur. Konvansiyonel mücadelelerin ekonomik ve politik anlamda yüksek maliyeti, dünya siyasetinde farklı örgütlenmelere olan ihtiyacı gün yüzüne çıkarmıştır.

Başka bir tanımlamaya göre, vekalet savaşları olarak özetlenen bu dönemde, asimetrik güç mücadelelerinin doğal bir sonucu olarak hibrit tehditlerin ilerleyen süreçte silahsız mücadeleleri de popüler hale getirmesi, kısaca özel askeri şirketler olarak ifade edilen farklı organizasyonları dünya kamuoyunun gündemine getirmiştir. Tamamen ticari saikler ile hareket eden ve yasal sınırlar içerisinde ticari bir tüzel kişilik olarak tanımlanan bu organizasyonel yapı, emperyal amaçlara sadık ülkelerce büyük ilgi görmüş ve geniş ölçüde kullanım alanı bulmuştur.

Vekâlet savaşı çok eski bir kavram olup, 2. Dünya Savaşı sonrasında nükleer savaşın yıkıcılığının ortaya çıkması üzerine tercih edilen bir savaş türü olarak karşımıza çıkmaktadır. Soğuk Savaş sırasında Rusya ve ABD, doğrudan karşı karşıya gelme yerine üçüncü ülkeleri silahlandırarak dolaylı yoldan savaşmışlardır (Erol ve Çelik, 2018, s.22). Başka bir ifadeyle, 2. Dünya Savaşı sonrası ABD ve SSCB nükleer silahların yaratacağı yıkıcı etkiler nedeniyle, karşı karşıya gelmekten imtina etmişler ve aralarındaki ideolojik rekabeti üçüncü taraflar üzerinden sürdürme yöntemini benimsemişlerdir. Konvansiyonel savaşların maddi açıdan son derece maliyetli olması, mücadele sürecinde baskın tarafın kamuoyu önünde gözükmekten kaçınmak istemesi, vekil tarafların mücadele alanlarını daha iyi tanınması/kullanması ve saldırgan devlete yönelik uluslararası platformlarda yaratılacak olan olumsuz algılar nedeniyle, vekâleten savaş günümüzde sadece emperyal güçler tarafından değil, yayılcı bölgesel oyuncular (İran-Hizbullah gibi) tarafından da tercih edilmektedir.

Öte yandan, geçtiğimiz yüzyılda özellikle Soğuk Savaşın bitimini müteakip, küresel politik ve ekonomik mücadelelerin sahadaki bir yansıması anlamında yeni ve farklı türde bir savaş ve çatışma konsepti gündeme gelmiştir. Kısaca 'hibrit savaş' olarak ifade edebileceğimiz bu mücadele türü, savaşın tüm askeri yükümlülüklerini silahlı kuvvetler birliklerinin sorumluluğuna yöneltmemekte, sivil unsurları da çatışmalara dahil ederek, yıkıcı ve kapsamlı bir paket eşliğinde hedef ülkelerin daha hızlı, daha az maliyetli ve daha kolay ele geçirilmesini öngören bir kavramsal bir yaklaşımdır.

Vekaleten Savaş döneminin en belirgin aktörleri olan şiddet eğilimli devlet dışı silahlı aktörler, diplomasinin tamamlayıcı bir unsuru olma hüviyetini kazandığı son çeyrek yüzyılda, aynı zamanda yasadışı oluşumların da emperyal amaçları bulunan ülkeler tarafından kullanımını gündeme getirmiştir. Ancak şiddet eğilimli devlet dışı silahlı aktörler kapsamında bulunan yasadışı oluşumların dışında tamamen yasal sınırlar dahilinde hizmet veren ve teorik manada ticari tüzel kişilikten farkı bulunmayan Özel Askeri Şirketler-ÖAŞ, gelişmiş ve gelişmekte olan tüm ülkelerce son yıllarda genel kabul görmüş ve yaygın bir uygulama alanı bulmuştur. Bu anlamda ÖAŞ, özel askeri sektörde çok farklı alanlarda faaliyette bulunan

kesimler (paralı askerler, kontrol-dışı gönüllüler, endüstriyel savunma şirketleri, yabancı ordulara hizmet kiralaması vb.) arasında en dikkat çekici ve kurumsal bir yapı olarak karşımıza çıkmaktadır. ÖAŞ'i kısaca askeri danışmanlık, savaş eğitimi, lojistik destek, savaş esirlerinin muhafazası, konvoy emniyeti, uluslararası sularda ticari gemilerin korunması, mayın temizleme ve izleme/gözetleme gibi uzmanlık gerektiren hizmetlerin arzından sorumlu, müşterilerinin (devletler ya da çok uluslu küresel şirketler veya uluslararası/uluslarüstü kuruluşlar ile sivil toplum kuruluşları) uluslararası kamuoyu önünde veya iç kamuoylarına dönük herhangi bir siyasi ve ekonomik sorumluluk almak istemedikleri gizli/örtülü faaliyetlerinin icrasında, hizmet satın aldıkları ticari tüzel kişilikler şeklinde yorumlamak mümkündür.

Bu çalışmanın amacı; 21. yüzyılda değişen ve dönüşen savaş konsepti doğrultusunda diplomasinin tamamlayıcı bir unsuru olarak özel askeri şirketlerin faaliyet temelinde organizasyonel farklılıklarının vurgulanması ve uygulamada genel kabul görmüş bir fonksiyonel dağılıma yönelik örgütsel modellemenin kavramsal temellerinin ortaya konulmasıdır. Bu anlamda ayrıca ilgili modelleme kapsamında farklı organizasyonel yapılanmaların ve fonksiyonel dağılımların karşılaştırmalı analizleri doğrultusunda nihai bir sınıflandırmaya erişmek amaçlanmaktadır. Araştırmanın metodolojisi kapsamında en çok tercih edilen nitel araştırma tekniklerinden içerik analizi ve tamamen bilimsel özellikler taşıyan açık kaynaklardan elde edilen veri ve bilgilerin doküman incelemesinden yararlanılmıştır.

1. Savaş ve Çatışmaların Değişen Yüzü: Yeni Nesil Savaşlar ve Hibrit Tehditler

Son yarım yüzyılda ekonomik ve politik küreselleşme, bilgi ve iletişim teknolojilerinde yaşanan gelişmeler, internetin insan yaşamına entegrasyonu ve bilgiye erişim kolaylığı, insanlığı alışılmadık yeni bir dünya düzeni ve daha önce hiç deneyimlenmemiş yepyeni bir çevre ile karşı karşıya bırakmıştır. Bu dönüşüm süreci, bireyleri olduğu kadar toplumları da derinden etkilemiş ve üretimden tüketime, sağlıktan eğitime, güvenlikten istihbarat faaliyetlerine kadar tamamen 'farklı bir ekonomik ve politik iklimin' ortaya çıkmasına neden olmuştur. Hatta bu yönelim süreci, kavramsal boyutta toplumların birbirleriyle olan rekabet ve mücadele süreçlerini de derinden etkilemiş, adeta savaş ve barış kavramlarının yeniden tanımlanma zorunluluğunu beraberinde getirmiştir. Toplumların güvenlik tehditleri ve istihbarat algılarının kökten değiştiği bu dönemde, şiddet eğilimli devlet dışı silahlı aktörler olarak tanımlayabileceğimiz 'sözde' herhangi bir taraf ile iltisaklı olmayan grupların savaş denklemine entegre edildiğini görmekteyiz.

Geleneksel muharebe yöntemlerinin, geleneksel olmayan savaş teknikleri ile birlikte kullanılması anlamına gelen, yeni nesil bir mücadele konseptinin varlığı ve kullanımını da son

yıllarda yaygın bir biçimde müşahede edilmeye başlanmıştır. Bu noktada dikkat çeken bir diğer analiz ise, 2. Dünya Savaşını müteakiben ülkeler arasında konvansiyonel savaşların sayıca azalmasına rağmen, son yıllarda gözlenen asimetrik çatışmaların nicel anlamda artması ve bunun yanında yıkım kapasitesinin ise, kabul edilebilir eşiği çoktan aştığı şeklindeki değerlendirmedir. Benzer şekilde ayrıca ülkelerin silahlı kuvvetlerine dahil asker sayısının artmasına rağmen, konvansiyonel savaş dönemlerinin kısaldığı da müşahade edilmektedir (Yalçınkaya, 2008, s.189). Sovyet Sosyalist Cumhuriyetler Birliği'nin dağılmasıyla ortaya çıkan tek kutuplu yeni dünya düzeni, genelde güvenlik bürokratları ve bilimsel araştırmacılar tarafından özgün bir durum olarak yorumlanmasına rağmen, bu gelişmenin hibrit tehditler bakımından adeta bir milat olarak değerlendirilmesi, yeterince gerçekçi bir yaklaşım olarak kabul edilemez. Çünkü yakın savaş tarihi ayrıntılı biçimde incelendiğinde, asimetrik mücadele tarzının 20. yüzyılın başından itibaren özellikle emperyal güçler tarafından yoğun bir şekilde gündemde ve kullanımda olduğu görülecektir. 2. Dünya Savaşı'nı müteakip, konvansiyonel savaşların nicel bakımından azalması yanında, etnik/dini kimliklere dayalı çatışmaların sayıca artması, farklı bir savaş konseptinin yorumlanma gereğini gün yüzüne çıkarmıştır. Bu anlamda, öncelikle hibrit bir savaş olgusundan söz edebilmek için öncelikle mücadele eden taraflar arasında, asimetrik bir güç dengesinin varlığından bahsetmek gerekir. Devletler ya da şiddet eğilimli devlet dışı silahlı aktörler açısından hibrit savaş konsepti algısı, genelde konvansiyonel açıdan dezavantajlı tarafın mutlak bir yenilgiden kaçınmak adına tercih ettiği bir çatışma şekli olarak karşımıza çıkmaktadır.

Öte yandan, son yarım yüzyılda yeryüzünün çeşitli coğrafyalarında gözlenen şiddet eğilimli devlet dışı silahlı aktörleri, mücadele denkleminin yeni değişkenleri olarak dünya kamuoyunun karşısına çıkmaları da geleneksel tehdit algısının daha farklı biçimde tanımlanma zorunluluğunu gündeme getiren, bir diğer destekleyici gelişmedir. Konvansiyonel savaşların tüm taraflar açısından maddi/manevi yüksek maliyeti nedeniyle, ancak nihai bir çözüm yolu olarak kabul görmesi ve nükleer güce sahip ülkelerin bu silahları kullanmak yerine sadece caydırıcı bir unsur olarak envanterlerinde bulundurması, modern dünyada farklı bir mücadele konsepti ve tehdit algısının varlığını ortaya çıkarmaktadır. Yine 1950'li yılların başından itibaren dünyada uluslararası ticaretin ve ülkeler arası ekonomik bağımlılığın dikkat çekici bir oranda artması, uluslararası ilişkilerin gri alanlarında diplomasiye esneklik kazandıracak farklı nitelikte stratejik girişimlerin ön plana çıkmasına neden olmuştur.

21. yüzyılın hemen başından itibaren küresel tehditlerin karakteristik özelliklerinin, yapısal bir dönüşüme uğrayarak asimetrik belirtiler göstermesi ve bu doğrultuda savunma ve

terörle mücadele faaliyetlerinin rehabilite edilme gerekliliği çerçevesinde, ilk olarak hibrit tehdit algısının sarıh bir biçimde tanımlanma zorunluluğu ortaya çıkmıştır. Bu kapsamda, Hibrit Tehditler; hedef unsurlara yönelik olarak düşük yoğunluklu savaş inisiyatifinden müteşekkil gayri nizami harp tekniklerinin, silahsız mücadele yöntemleri ile birlikte kullanımı sonucu ortaya çıkan küresel veya bölgesel terörizm kaynaklı risklerdir. Günümüzde devletler ya da şiddet eğilimli devlet dışı silahlı aktörler tarafından ortaya konulan küresel ölçekli hibrit tehditleri kısaca; düzensiz göçler ve sınır ihlalleri, etnik/mezhepsel çelişkiler, organize suç örgütlerinin küresel ağları, siber saldırılar, vekil paramiliter unsurların askeri manipülasyonları, enerji arz ve sevk güvenliği, küresel terörizm, şeklinde özetlemek mümkündür.

İçinde bulunduğumuz dönemde emperyal güçler, hedef toplumlara yönelik girişimlerini kurgularken, vekaleten savaş konsepti çerçevesinde özellikle vekil terör örgütlerinden ya da paramiliter unsurlardan veya özel askeri şirketler gibi devlet dışı silahlı aktörlerden yararlanmayı tercih etmektedir. 2008 Rusya-Gürcistan Savaşı (Güney Osetya ve Abhazya) ile Yemen, Libya ve Suriye iç savaşlarında görüldüğü üzere, hedef ülkeler ile konvansiyonel bir mücadeleye girme hususunda çekimser kalan devletler, hasım görülen toplumları güçsüz düşürerek stratejik hedeflerine ulaşmak adına, devlet dışı silahlı aktörleri vekil olarak kullanırlar. Özellikle tek kutuplu dünya düzeninin devamı amacıyla, Rusya-Ukrayna Savaşı özelinde, din-dil ve etnik yapı bakımından benzer toplumların dahi, bazen son derece yıkıcı bir sıcak çatışmaya sürüklenmesi, oldukça düşündürücü ve ibret alınması gereken bir husustur. Vekâlet savaşı yürüten devletlerin savaşa yönelik herhangi sorumluluk üstlenmekten imtina etmesi, yani vekil aktörlere yönelik her türlü olası maddi/manevi destekleri inkâr edilebilme imkânı, hedef ülkeler açısından, öncelikli tercih sebebidir. Sekiz yıl süren Irak-İran Savaşı ile Afganistan'ın SSCB tarafından işgalini müteakip, yerel unsurların ABD tarafından silahlandırılması ya da Türkiye'ye yönelik bölücü ve paralel yapılanmaların (vekil terör örgütleri) emperyal güçler tarafından desteklenmesi ve yönlendirilmesi bu kapsamda değerlendirilmelidir.

Bu kapsamda dördüncü (Yeni) Nesil Savaşların yürütülmesinde yerel unsurlar, etkinliklerinin artırılması amacıyla terör faaliyetlerine yönlendirilebilmektedir. Özellikle hedef ülkelerdeki muhalif grupların bağımsızlık, eşitlik vb. amaçlar için terörü bir kaldıraç olarak kullanmaları ancak dış aktörlerin de bu faaliyetlere doğrudan destek vermesi ile mümkündür. Bu bağlamda terörizm, hedef ülkede isyan çıkartmak veya hedef ülke halkını baskı altına almak ve korkutmak için kullanılmaktadır. Diğer yandan, statükonun devamını sağlamak, geniş halk kitlelerinin muhalefetini bastırmak ve protestoları önlemek adına, önde gelen muhalifleri

kaçırıp yok etmek gibi yasadışı faaliyetlere de sıkça rastlanılmaktadır (Erol ve Oğuz 2015, 271-272).

Vekâleten Savaş kavramının, savaş terminolojisinde yer bulmasına ciddi katkılar sunan Mumford'a göre (2013) *Vekâleten Savaş*; sadece devleti merkeze alan ve emperyal güçler tarafından tercih edilen bir rekabet yöntemi olmayıp, aynı zamanda paramiliter unsurlar veya yerel milis güçleri gibi devlet dışı silahlı aktörlere ait insan kaynağının eğitilerek çatışma sahasında kullanıldığı, böylece savaşların stratejik sonuçlarını yönlendirmek amacıyla, üçüncü tarafların esas mücadeleye endirekt olarak angaje olmasını ifade etmektedir (Mumford, 2013, s.8). Kurt (2019) vekâlet savaşlarını devletlerin, özellikle küresel ve bölgesel güçlerin çıkarlarını devam ettirmek ve nüfuz alanlarını genişletmek maksadıyla, kendi askeri unsurlarını kullanmaktan ziyade, müttefiklerini, edilgen ülkeleri, hedef ülkedeki parçalanmış yapıları ve yandaşlarını cepheye sürmek suretiyle gerçekleştirdikleri savaşlar olarak tanımlamaktadır. Soğuk Savaş döneminde dolaylı bir strateji ve daha çok ABD ile SSCB'nin üçüncü ülkelerdeki güç mücadelesini açıklamak için kullanılan vekâlet savaşları kavramı, Soğuk Savaş sonrası dönemde daha çok yerel olmak üzere, farklı aktörler yolu ile hedef ülkede etkinlik sağlama veya düşmanla mücadele yöntemi olarak benimsenmiştir. Savaşlar, yerel aktörler arasında sıcak bir çatışma şeklinde yürürken, destekçileri olan emperyal güçler ise, ancak zorunlu durumlarda bu çatışmalara müdahil olmaktadır (Kurt, 2019, s.311).

Öte yandan hibrit savaş ise; konvansiyonel ve gayri nizami harp teknikleri yanında klasik anlamda büyük ölçekli askeri istila yerine, saldıran tarafın yıkıcı istihbarat operasyonları, dezenformasyon ve propaganda, sabotaj girişimleri, sosyal kaos ortamı yaratmak, organize adli suçlar işlemek, ekonomik/finansal saldırılar, siber saldırılar ve vekil paramiliter unsurları desteklemek gibi çeşitli eylemler/saldırıları yoluyla, hedef ülkeyi zayıflatmaya çalıştığı bir dizi düşmanca faaliyeti kapsamaktadır. Ayrıca bu savaş yöntemi, hedef ve üçüncü ülkelerde yanıltıcı haber yayarak kamuoyunu etkileme, ekonomik baskı uygulama ve enerji kaynaklarını yok etme gibi ciddi girişimleri de kapsamaktadır. Bunun yanında, saldırgan tarafın, yerel ve uluslararası kamuoyuna, bu tür eylemlerin arkasında olduğunu 'makul bir şekilde inkâr' edebilecek bildirimde bulunması da gerekmektedir. Hibrit savaşın bu kadar tehlikeli ve potansiyel olarak istikrarsızlaştırıcı olmasının bir nedeni de saldırgan taraf için mücadeleyi başlatmanın kolay ve ucuz, ancak hedef taraf için oldukça maliyetli olmasıdır (Popescu 2015, 1-2). Başka bir ifadeyle, sivil-asker ayrımının ortadan kalktığı ve konvansiyonel savaşlara nazaran daha düşük maliyetli ve oldukça etkili olan yeni nesil savaş türü (hibrit savaş); saldırgan

tarafın hedef ülkelerde daha yıkıcı sonuçlar elde edebilmesine rağmen, dünya kamuoyunun tepkisini daha sınırlı ölçülerde çekebilmesine olanak sağlamaktadır.

Gayrinizami harp ile konvansiyonel savaş arasında konumlandırılan ve aslında rakip ülke ekonomisini güçsüzleştirme amaçlı saldırıları ifade eden hibrit savaş kavramı, beş farklı unsur ihtiva etmektedir. Birinci unsur *politik* tir. Buna örnek olarak ekonomi politikalarına ilişkin yanlış bilgilendirilme, siber sabotaj veya casusluk ile çökertilmesi verilebilir. İkincisi, *diplomasidir*. Diğer bir deyişle, müttefikleri birbirinden ayırma veya bölme girişimidir. Söz konusu unsurlar arasında üçüncü olarak, *askerî tedbirler* uygulamak yani vekâleten kullanılan unsurlar kapsamında yerel düzensiz güçlerden, sabotaj ve suikast gibi faaliyetlerde yararlanarak toplumsal korku politikalarını yaymak ve terörizmi kullanmaktır. Dördüncüsü, nüfusu demoralize etmek için medya kampanyalarını kullanan *sosyal boyuttur*. Beşinci unsur ise, *ekonomiye yönelik saldırılardır* ve bu kapsamda ekonomik yaptırımlar ile varlıkların satın alınması veya kaynakların ele geçirilmesi hedeflenmektedir. Hatta bu süreçte tüketicilerin ödediği fiyatlara müdahale edilmesi gibi yöntemler dahi kullanılmaktadır. Ancak askerî güçlerin bu durumlara karşı, savunma kapasitesinin yeterli olmadığı da açıktır. Aslında askerî önlemler; içinde bulunduğumuz yüzyılda diplomatik, ekonomik ya da politik önlemlerden göreceli olarak daha az önemli hale gelmiştir (Johnson, 2018, s.1). Mansoor (2012) ise hibrit savaşı; ortak bir siyasi amaca ulaşmayı amaçlayan hem devlet hem de devlet dışı aktörleri içerebilen, konvansiyonel askerî ve düzensiz güçlerin (gerillalar, isyancılar ve teröristler) bir kombinasyonunu içeren yeni nesil bir çatışma türü olarak tanımlamaktadır. Düzensiz güçlerin (ya da paramiliter unsurların) doğrudan yönlendirilmesine gerek olmamakla birlikte, çoğu durumda bir işgal gücüne karşı kullanılan, tutarlı bir stratejinin parçasını oluştururlar. Hibrit savaş, taktik, operasyonel ve stratejik düzeyde, adeta savaşın tüm çeşitlerinde ve aşamalarında uygulanır. Özellikle silahlı kuvvetler bu süreçte, savaşların meydana geldiği politik çerçeveyi ve siyasi ideolojileri göz ardı etmemelidir. Stratejik düzeyde, devletler düşman unsurları zayıflatmak adına, genelde hedef ülkedeki isyancı hareketleri konvansiyonel güçler ile desteklemeyi tercih etmektedir (Mansoor, 2012, s.2-3).

Son yıllarda, düzensiz/asimetrik savaş olgusu, büyük Batılı orduların ve onların doktrin merkezlerinin ana odak noktası olmuştur. Böyle bir odaklanmaya uygun olarak, bu orduların muharip güçleri daha küçük, daha çevik ve El Kaide, Taliban ve DAESH (Irak-Suriye İslam Devleti veya IŞİD olarak da bilinir) ve benzerleriyle başa çıkmak adına, daha donanımlı hale getirilmişlerdir. Bu bağlamda, gelişmiş devletlerin hasımlarına karşı konvansiyonel savaş faaliyetleri ise, ihmal edilmiş görünmektedir. Özellikle ABD ve Birleşik Krallık silahlı

kuvvetleri, birkaç on yıldır dikkatlerini büyük ölçüde konvansiyonel savaş yapılanmalarından uzaklaştırmak durumunda kalmışlardır (Thornton, 2015, s.40). Savaşın doğası değişmez iken, çatışmaların ve savaşın fizyonomisi sürekli değişmekte ve gelişmektedir. Devletlerarası konvansiyonel savaşların tamamen ortadan kalkmayacağı, ancak potansiyel savaşan tarafların bilim ve teknolojiye ileriye ilerlemelere ve özellikle uluslararası güvenlik ortamının yeni özelliklerine uyum sağlamasıyla, çatışmanın kendi başına yeni boyutlar kazanacağı açıktır. 21. yüzyıl savaşlarında, sık sık asimetrik ve daha önce tecrübe edilmemiş hibrit eylemlerin olacağı muhakkak olup, bu tip savaşların birbirinden farklı içerikleri sebebiyle, mücadelelerin tekrarının da mümkün olamayacağı açıktır (Frunzeti, 2013, s.6).

2. Şiddet Eğilimli Devlet Dışı Silahlı Aktörler Kapsamında Özel Askeri Şirketler ve Kavramsal Çerçeve

Vestfalya Antlaşması'ndan itibaren devletler, uluslararası politikanın başat aktörleri olarak kabul edilmişlerdir. Bu anlamda Realist yaklaşım, 1970'li yıllara kadar uluslararası sistemi açıklamada öncü bir role sahip olmuştur. Askeri güç ve güvenliği, uluslararası politikada ilk sıraya koyan Realistler, devletlerin uluslararası sistemde tek geçerli aktör olduğu görüşüne sahiptirler. Bu doğrultuda Soğuk Savaş'ın iki kutuplu yapısında devletlerin dış politika anlayışları, güvenlik odaklı bir çerçevede gelişmekteydi. Başka bir ifadeyle, mezkûr dış politika anlayışları çok aktörlü bir yapıya sahip değildi. Uluslararası politika, hukuki olarak eşit-egemen devletler arasında ve bu devletlerin politikalarını uygulayan diplomatlar veya ordular arasındaki ilişkilerden oluşmaktaydı (Field, 1973, s.3). Transnasyonalizm kavramı ise, alanyazında, ulusal sınırların dışında kalan alanı ifade etmektedir. Transnasyonalizm adı verilen yeni bir düşünsel tasarım, uluslararası ilişkileri devlet merkezli ele alan düşünce sistematığının artık geçerliliğini yitirdiğini ve yeni aktörlerin katılımıyla uluslararası sistemin yapısının farklılaştığını öne sürmektedir. Askeri güç veya güvenlik gibi geleneksel kavramlar yerine, ortaya çıkan yeni sistemi açıklamak için Transnasyonalizm ve/veya devlet dışı aktörler gibi kavramlar öncelik kazanmıştır (Gürkaynak ve Yalçın, 2009, s.76).

Demircan (2021) ise, devletlerin artık uluslararası ilişkilerin tek aktörü olma konumlarını yitirdiğini ve uluslararası sistemin daha karmaşık bir yapıya büründüğünü ifade etmektedir. Yani Realizm; devleti merkeze alan yaklaşımı ile çok uluslu şirketler, sivil toplum kuruluşları, hükümet dışı kuruluşların sistemdeki rolünü görmezden gelmektedir (Demircan, 2021, s.7). Devlet dışı aktör kavramını, devlet içinde veya sınırlar arasında faaliyet gösteren, devlet olmayan ve devletten bağımsız yapılar olarak tanımlayabiliriz (Goldstein ve Pavehouse, 2015,

s.53). Bunlar arasında uluslararası (uluslarüstü) örgütler, hükümet dışı örgütler, çok uluslu şirketler ve şiddet eğilimli devlet-dışı silahlı aktörler yer almaktadır.

Son yıllarda, küresel sistem içerisindeki etkileri her geçen yıl daha da artan ‘Şiddet Eğilimli Devlet Dışı Silahlı Aktörler’, Rusya’nın Afganistan’ı işgalini müteakip, 1. Körfez Savaşı ve 11 Eylül Saldırıları ile uluslararası kamuoyunda daha görünür olmaya başlamışlardır. Arap Baharı sonrası zayıflayan devlet otoriteleri nedeniyle, uluslararası ilişkilerin belirleyici oyuncularından biri olmaya başlayan şiddet eğilimli devlet dışı silahlı aktörler, özellikle emperyal güçlerin öncelikli ‘*oyun sahaları*’ arasında yer alan, henüz gelişmekte olan ama aynı zamanda zengin doğal kaynaklara sahip ülkelerde sık sık görülmeye başlanmıştır. Başka bir ifadeyle, jeopolitik ayrışmanın tetiklediği etnik ve mezhep temelli çatışmaların nicel olarak artış gösterdiği bu süreçte, emperyal güçlerin resmi devlet stratejilerini desteklemek adına kullanışlı bir aparata ihtiyaç hâsıl olmuştur. Böylelikle 21. yüzyılda küresel dünyanın modern görünümlü uluslararası ilişkiler ağında, karmaşık ve çok bilinmeyenli diplomasi denkleminde adeta yeni bir değişken (şiddet eğilimli devlet dışı silahlı aktörler) daha eklenmiştir.

Kuşkusuz içinde bulunduğumuz yüzyıl, pek çok alanda hızlı ve ani değişimlerin yaşandığı bir dönem olarak tarihe geçecektir. Özellikle Soğuk Savaş sonrası dönemin en önemli dinamiği, kendisini küreselleşme biçiminde göstermiştir. Neo Liberalizmin oluşturduğu arka plan çerçevesinde evrilmeye devam eden küreselleşme, ulus devlet bağlamında, uluslararası düzende üç önemli değişikliği beraberinde getirmiştir. Birincisi, artık sadece ulus devletler değil, aynı zamanda devlet dışı oluşumlar da uluslararası sistemin aktörleri haline gelmişlerdir. İkincisi, demokratik bir devletin uluslararası alandaki başlıca fonksiyonu, toplumlarındaki değişik istek ve talepleri dile getirmek ile sınırlanmıştır. Başka bir ifadeyle devletler, uluslararası arenadaki yeni aktörlerin gündemlerini takip etmekle yükümlü bir mekanizma haline dönüşmüştür. Üçüncüsü ise, devletler, toplumlarındaki devlet-dışı oluşumların uluslararası alandaki fiilleri de dâhil olmak üzere, uluslararası hukuki yükümlülüklerin yerine getirilmesini sağlamalı ve gerekli iç hukuk mevzuat altyapısını bu yönde inşa etmelidir (Meriç, 2021, s.2-3). Şiddet eğilimli devlet dışı silahlı aktörleri, alanyazında kullanılan genel tipolojiler doğrultusunda on ana başlıkta incelemekte fayda bulunmaktadır (Altıntaş ve Asal, 2024, s.115-117). Bunlar arasında; Gerilla Savaşçıları (Düzensiz Silahlı Güçler), Milis Güçleri (Paramiliter Unsurlar), Topluluk Liderleri (Kanaat Önderleri), Savaş Lordları (Militarist Diktatörler), Terör Örgütleri (Terörist Organizasyonlar), Organize Suç Örgütleri (Yasadışı Çıkar Amaçlı Yapılanmalar), Paralı Askerler (Lejyonerler), Kontrolsüz Yağmacı Çeteler (Kriminal Profiller),

Özel Askeri/İstihbarat ve Güvenlik Şirketleri (Vekil Tüzel Kişilikler) ve Siber Korsanlar (Hacker ve Hacktivist) sayılabilir.

Bir anlamda ‘vekil teşekküller’ olarak ifade edebileceğimiz ‘Özel Askeri Şirketler-ÖAŞ’, ulusal mevzuat çerçevesinde hareket eden, lisanslı yasal kuruluşlardır. Diğer bir deyişle, müşterilerine askeri ve istihbari konularda eğitim ve danışmanlık hizmetlerinin yanı sıra sıcak çatışma desteği de sunan, şiddet eğilimli ticari tüzel kişiliklerdir. Genelde emperyal güçlerin bölgesel menfaatleri hilafına hareket eden terörist unsurlar ile mücadele eden, aynı zamanda hedef ülkelerin ekonomik ve siyasi tasarımında da sorumluluk üstlenen özel askeri şirketler, ‘esnek çalışma avantajları’ nedeniyle terörizm ile mücadelede de başarılı sonuçlar elde etmişlerdir. Bu tip organizasyonlar, resmi bir sözleşme dahilinde aldıkları siparişleri ifa ederken, uluslararası kamuoyunun tepkisi ya da insan hakları ihlalleri gibi hususlar da ‘yeterince hassas’ davranmadıkları iddia edilmektedir. Belki de asıl bu özellikleri özel askeri şirketleri emperyal ülkeler nezdinde çekici kılmakta ve yaygınlaşmalarına sebep olmaktadır. Diğer taraftan, günümüzde ulusal mevzuatların dışında da hareket (yaşam) alanı bulan özel askeri şirketler bulunmakta olup, kesin olan bu yönelimin daha uzun yıllar devam edeceği ve dünya gündeminin ön sıralarında yer bulacağı gerçeğidir.

Kısaca ‘muharebenin ticarileşmesi’ olarak ifade edebileceğimiz bu sürecin nihayetinde, askeri faaliyetlerin benzer çerçevede istihbarat üretimi ile desteklendiği ÖAŞ, serbest piyasaya ekonomisinin temel varsayımları doğrultusunda (arz ve talep dengesi) hizmet sunmaktadır. Dolayısıyla özel güvenlik piyasası (özel askeri ve güvenlik şirketleri) güvenliğin öncelikli bir küresel sorun haline dönüşmesi yönelimini akıllıca değerlendirmiş ve bu evrimleşme sürecinin nihai kazananı, özel teşebbüsler veya ticari tüzel kişilikler olmuştur. Günümüzde küresel ölçekte neredeyse her yıl toplamda birkaç yüz milyar dolarlık sözleşmeler imzalayan ÖAŞ, gelişmiş ülkelerin yanı sıra gelişmekte olan ülkeler tarafından da genel kabul görmüş ve sayıları dünya genelinde hızla artmıştır. Paralı askerlerden yapısal anlamda farklı bir kurumsal kimliğe sahip olan ÖAŞ, bugün sıcak çatışmanın yaşandığı dünyanın çeşitli coğrafyalarında boy göstermenin dışında, müşterilerinin stratejik çıkarları doğrultusunda savaşların yaşanmadığı bölgelerde de geniş bir ürün yelpazesi eşliğinde müşterilerine kapsamlı hizmetler sunmaktadır.

ÖAŞ’lerin varolmaları tek başına güvenlik hizmetlerinin serbest piyasaya şartlarına uyum sağlaması ile açıklanamaz. Derinlemesine sorgulandığında birçok neden ön plana çıkmaktadır. Bu nedenlerden ilki Soğuk Savaş’ın bitişinden itibaren tüm dünyada gözlenen çatışma sayılarındaki büyük artıştır. Daha önceki dönemde iki süper güç, düzen ve istikrarı sağlamış ve çatışmalara sahne olan bölgeleri sıkı denetim altında tutmuştur. Bu dönemde birçok iç

ayaklanma genelde çatışma çıkmadan engellenmiş ya da kısa süre içinde bastırılmıştır. Soğuk Savaş'ın bitişi, bir yandan çatışmalar üzerindeki denetimi ortadan kaldırmış, bir yandan da tam manasıyla çözülmemiş gerilimlerin yeniden su yüzüne çıkmasına yol açmıştır. Soğuk Savaş'ın bitişinden beri iç savaşların görülme sıklığı genel ortalamanın beş katı kadar artmış ve çatışma bölgelerinin sayısı ise küresel ölçekte kabaca iki katına çıkmıştır. İç savaşlarda kullanılmak amacıyla ÖAŞ'ler giderek artan bir ivme ile aranan aktörler haline gelmişlerdir.

Bu anlamda Afrika ve Asya'daki bölgesel çatışmalara karşı büyük güçlerin azalan ilgisi ve gelişmekte olan ülkelerin ulusal güvenliklerini sağlamakta başarılı olamamaları, ÖAŞ'lere olan talebi daha da artırmaktadır. Sosyal istikrarsızlık arttığında veya devletlerin vatandaşlarının güvenliğini sağlama yetenekleri azaldığında, uluslararası ortaklıklar ve uyuşturucu kartelleri gibi gruplar dahi güvenlik hizmetlerinin müşterileri olabilmektedir. Örneğin, 1998 yılında Kolombiyalı yetkililer, Yair Klein adlı eski bir İsrail subayını, uyuşturucu kaçakçılarını silahlandırmak ve askeri eğitim vermek ile suçlamışlardır (Tangör ve Yalçinkaya, 2010, s.132). Özel askeri sektörün varoluş sebepleri arasında bir başka etken ise, savaşın doğasında görülen geniş çaplı dönüşümün, ÖAŞ'ler için yeni pazar olanakları yaratmasıdır. Şöyle ki, Soğuk Savaş'ın son bulması, dünya çapında bir askeri küçülme hareketini başlatmıştır. Bu doğrultuda ABD Ordusu Soğuk Savaş dönemine kıyasla üçte bir oranında küçülmüş, İngiliz Ordusu ise iki asırdır sayıca en düşük seviyeye inmiştir. Ordulardaki geniş çaplı küçülme eğilimi yanında profesyonel subaylar için terfi olanaklarının sınırlandırılması, Dünya işgücü pazarının neredeyse nitelikli askeri personel ile dolmasını sağlamış, hatta bu durum askeri sektör için işgücü anlamında ihtiyaç fazlası bir arzın oluşmasına neden olmuştur. Böylece özel askeri emek havuzu hem çatışma grupları hem de özel şirketler için genişlemiş ve ucuzlamıştır. Örneğin; Soğuk Savaş sonrası Sovyetlerin Alpha birliği ve Güney Afrika 32. Keşif Taburu gibi terhis edilen bazı birlikler, hiç dağılmadan kendi kendilerine ÖAŞ'ler kurmuşlardır (Singer, 2009, s.95-96).

Aslında askeri dış kaynak kullanımının bir benzeri, küresel manada ülkelerin iç güvenlik piyasasında çoktandır tecrübe edilmektedir. Özel askeri şirketlerden tamamen farklı bir organizasyon olan özel güvenlik faaliyeti halen dünya çapında süratle büyümekte olup birçok ülkede en hızlı gelişen sektörler arasındadır. Özel güvenliğin ülke içindeki gelişimi, devletin polis teşkilatının bazı iç güvenlik görevlerinden çekilmesiyle ortaya çıkmıştır. Özel güvenlik piyasası tüm dünyada en çok yatırım yapılan, en çok büyüyen, aynı zamanda en büyük istihdam alanı yaratan sektörlerden biri haline gelmiştir. ABD'de özel güvenlik alanında çalışanların sayısı, polis sayısının üç katına, Hong Kong'da ise beş katına ulaşmıştır. İngiltere'de özel

güvenlik piyasasında çalışan sayısı 500.000 civarındadır. Buna karşın polis teşkilatında çalışan personel sayısı ise, 136.000'dir (Balta, 2009, s.220).

Muharip askeri hizmetler olarak kabul edilen; ulaşım güvenliği, üs ve tesis koruma ve askeri eğitim gibi birçok alanda hizmet veren ÖAŞ'lerin son birkaç on yılda yaygınlaşması nedeniyle, çatışma alanlarında görev yapan unsurlar arasında sivil/asker oranı, tarihte hiç görülmediği kadar yükselmiştir. Ekonomist dergisi 2. Körfez Savaşını **ilk özelleşmiş savaş** olarak tanımlamıştır. İlk Körfez Savaşı'ndaki 1/50 olan sivil yüklenici/asker oranı, İkinci Körfez Savaşı'nda 1/10'lar seviyesine kadar yükselmiştir. Ancak yürütülen faaliyetler ve yapılan sözleşmelerdeki gizlilik gerekçesiyle, bu konuda elde edilen rakamların, gerçek sonuçlardan çok daha yüksek olduğu düşünülmektedir. ABD kongresinin 2008 yılı araştırma raporu sonucuna göre, Irak'ta yaklaşık olarak 15,000, Afganistan'da ise 70 000'in üzerinde silahlı veya silahsız yüklenici şirket, ABD hükümeti için yaklaşık 254 Milyar Dolarlık sözleşmeler kapsamında hizmet vermektedir (Ercan, 2014, s.55).

Bu noktada özellikle vurgulamak gerekir ki, ÖAŞ'i paralı askerlerden 'kuramsal' olarak ayırt etmekte fayda vardır. Başına buyruk hareket eden ve herhangi bir ülke ya da kuruluş ile aidiyeti bulunmayan paralı askerler, zaten uluslararası kamuoyu tarafından hukuk-dışı bir müessese olarak kabul görmektedir. Dolayısıyla tamamen resmi statüde çeşitli işlemlere sahip bulunan bir ticari tüzel kişilik olarak ÖAŞ, özellikle savunma ağırlıklı muharebe hizmetleri arz eden kurumsal niteliğe haiz ticari askeri kuruluşlar olarak ön plana çıkmışlardır. Başka bir ifadeyle kurumsal iş modellerini benimseyen ve ticari faaliyetlerini büyük ölçüde şeffaflık ve hesap verebilirlik temelinde yürüten ÖAŞ ile kayıt-dışı ve hukuken geçerliliği bulunmayan paralı askerlik hizmeti sunan organizasyonları, yapısal olarak birbirinden ayırt etmek gerekmektedir. Tamamen kurumsallığı önceleyen nitelikte hizmetler arz eden ÖAŞ ile kısmen benzer hizmetler sunan paralı askerlik müessesesi arasında kavramsal bakımdan çok büyük farklar mevcuttur ve özdeş olarak kabul edilmesi hatalıdır.

Günümüzde güvenliğin ticarileşmesi sürecinde faaliyet yürüten firmaların hizmet menüsü arasında temel bazı farklılıklar bulunmasına rağmen, keskin çizgiler ile birbirinden farklılaştırılmış bir ayırım yapabilmek hiç de kolay değildir. Güvenlik şemsiyesi altında yüzlerce hatta binlerce özel teşebbüsün birbirlerine oldukça benzer askeri konularda hizmet arzı nedeniyle, sadece hizmet kapsamına ilişkin ayrıntılarda belirgin bazı farklılıklar söz konusu olabilmektedir. Zaten genel kabul görmüş bir tanım birliği ve sınıflandırma yapılamamasındaki temel zorluklar da buradan kaynaklanmaktadır. Bu anlamda ÖAŞ arasında çok yüzeysel bir sınıflandırma yapmak gerekir ise, sadece doğrudan sıcak çatışmaya katılan ve katılmayan

ÖAŞ'ler olarak bir ayırım yapabilmek mümkündür. Ancak genel olarak ÖAŞ'lerin başarısız devletlerde icra ettiği faaliyetleri, fonksiyonel olarak bir sınıflandırmaya tabi tutarsak, lojistik destek ve askeri danışmanlık hizmetlerinin en çok rağbet gören ürünler olduğu rahatlıkla ifade edebiliriz. Aşağıda Branovic (2011) tarafından yapılan bir araştırmada ÖAŞ'in genel faaliyetlerine ilişkin fonksiyonel dağılımları değerlendirilmiş ve sınıflandırılmıştır (Tablo 1).

Tablo 1: Özel Askeri Şirket Faaliyetlerinin Fonksiyonel Dağılımları

GÖREV KAPSAMI	ORAN (%)
Savaş ve askeri operasyonlar	2,7
Askeri danışmanlık	17,4
Operasyonel destek	16,6
Lojistik destek	18,2
İstihbarat üretimi	5,6
Suç önleme ve sınır güvenliği	1
Güvenlik/Koruma (Birey ve sabit varlıkları)	15,5
Kriminal danışmanlık ve kolluk eğitimi	4,8
Mayın temizleme	8,9
İnsani yardımlar	0,2
Silah ve mühimmat imhası	1,9
Tesis ve altyapı inşası	7,2
TOPLAM	100

Kaynak: Branovic, Zeljko (2011). *Privatization of Security in Failing States-A Quantitative Assessment*. Geneva Center for Security Sector Governance-DCAF. Geneva-Switzerland.

Diğer yandan, kimi tarafların uluslararası hukuk kurallarından kaçınmak ve menfaat sağlamak için ÖAŞ'leri kullandıkları bilinmektedir. Askeri hizmetlerin hızla özelleşmeye başlaması sonrasında ortaya çıkan ÖAŞ'in yasal olarak disipline edilebilmesine yönelik (özellikle yurtdışına ihraç edilen askeri mal ve hizmetlerin kontrol edilebilmesi için gerekli olan) hukuki düzenlemeler ne uluslararası ne de ulusal düzeyde oluşturulamamıştır. Gelişmiş ülkelerde daha sonra tahkim edilen mevcut yasal düzenlemeler ise ÖAŞ'lerin para karşılığında askeri mal/hizmet arzında bulunmasının yaratabileceği sorunlara karşı, hesap verilebilirlik ve şeffaflık ilkelerine uygun olmamaları nedeniyle yeterli çözümü sunabilecek nitelikten uzak kalmıştır. Özel askeri sanayinin küreselleşmesinin de getirmiş olduğu nedenlerden ötürü ulusal çapta kontrol edilme imkânının bulunmaması, ancak uluslararası normların oluşturulması ile mümkün olmasına rağmen, siyasi irade eksikliği yüzünden bu tür düzenlemeler günümüze kadar yapılabilmemiş değildir (Zabcı, 2004, s.21). Ticari bir enstrüman haline dönüşen güvenliğin özelleşmesi kavramı, sadece bedelini ödeyene hizmet sunması nedeniyle, belirli ölçülerde küresel barışa (sınırlı) katkılar sağladığı iddia edilebilir. Başka bir ifadeyle ÖAŞ'in çatışma halinde bulunan taraflar arasında kalıcı barışın sağlanması amacıyla, karşılıklı görüşmeler yolunu tercih etmesi, diplomatik müzakerelere katkı sağlaması veya çatışmanın temel sebeplerinin taraflar açısından ortadan kaldırılmasına destek olunması gibi yapıcı öncelikleri yoktur. Çatışma kaynağının nedenselliği yerine yoğunlaştıkları asıl hedef, her zaman mevcut müşterilerinin öncelikli ihtiyaçları doğrultusunda nitelikli koruma/güvenlik hizmeti arzı ve onlara yönelik muhtemel tehditler karşısında caydırıcılık hizmeti sunmaktır. Yakın gelecekte dünya siyasetinin bölgesel ölçekte yeniden tasarımı sürecinde, konvansiyonel mücadelelerin kalıcı çözümler geliştirilmesi noktasında işlevselliğini büyük ölçüde yitirmesi sebebiyle, uluslararası kamuoyunun olası politik tepkilerini farklı yönere yansıtmak adına stratejik bir rol üstlenmiş olan ÖAŞ'i önümüzdeki birkaç on yılda çok sık telaffuz edeceğimiz hususunda herhangi bir tereddüt söz konusu değildir.

3. Özel Askeri Şirketlerin Fonksiyonel Analizi ve Örgütsel Modellemesi

Devlet tekelinde bulunan meşru kuvvet kullanımı yetkisi ve kamusal güvenliği sağlama sorumluluğu, son çeyrek yüzyılda özel sektör ile birlikte ifa edilmeye başlanmıştır. Son çeyrek yüzyılda kamunun görevini etkin ve yeniliklere açık olarak icra edemediği, ayrıca yeterli rekabet ortamının yaratılamaması nedeniyle, özel sektör bu alanda daha görünür olmaya

başlamıştır. Çünkü kamu sistemindeki ağır bürokratik yapılanma nedeniyle, çalışanların verimi istenilen seviyeye bir türlü yükseltilememektedir. Güvenlik sektöründeki devlet tekeli; kalite, verimlilik ve rekabet konularında devletin zayıf kalmasına neden olmakta ve sonuçta hizmet kalitesi düşmektedir. Neticede günümüz genel kabul görmüş ekonomik anlayışı çerçevesinde, birçok ihtiyacı özel sektör aracılığı ile karşılamakta olan devletler, vazgeçilmez ve devredilmez olarak görülen güvenlik ihtiyacını da özel sektörden temin etmeye yönelmişlerdir. Devletler her alanda olduğu gibi savunma alanında da en az kaynakla en çok çıktının elde edilmesini sağlayacak çözümler arayışındadır. Ancak unutulmamalıdır ki, milli savunma hizmetleri söz konusu olduğunda para her zaman tek başına belirleyici bir etken değildir. Medya, kamuoyu, uluslararası toplumun baskıları, devlet dışı organizasyonların etkisi, değişik menfaat grupları ve oy kaygıları gibi birçok unsur, savunma planlaması sürecinde dikkate alınmak zorundadır. Bu nedenle bazı geleneksel ihtiyaçların özelleşmesi veya dış kaynak temini yoluyla tatmini, sadece ekonomik fayda beklentisiyle açıklanamaz. Çünkü özelleşmenin ekonomik avantajının dışında sosyal, politik ve hukuki konularda da faydaları bulunmaktadır (Ercan, 2014, s.53-54).

Dünya siyasetinin hegemonik güçler tarafından yeniden tasarlandığı günümüzde, içinde bulunduğumuz dönem itibariyle yeni bir safhaya geçilmiştir. Post-Modern Güvenlik Yaklaşımları çerçevesinde son çeyrek yüzyılda değişen güvenlik paradigması, kapsamlı askeri ve istihbari yetenekler ile donatılmış özel teşebbüsler aracılığıyla emperyal devletlere, farklı bir imkân kapısı açmıştır. Bu dönemde yaşanan 2. Irak işgali ve Afganistan Savaşında ABD'nin küresel teröre karşı topyekün mücadele stratejisi yanında barış yanlısı uluslarüstü kuruluşların dünyanın çeşitli coğrafyalarında aldığı koalisyon destekli kararları, özel teşebbüslerin adeta önünü açmıştır. Diğer taraftan demokrasinin yeniden inşası gibi politikaların aslında *düpedüz bir perdeleme stratejisinden* başka bir şey olmadığını ortaya çıkması ve işgal maliyetlerinin beklentilerin ötesinde gerçekleşmesi, ilgili güç odaklarını yeni stratejik arayışlar içine itmiştir. Başka bir ifadeyle içinde bulunduğumuz yüzyılın değişen güvenlik paradigması nedeniyle büyük konvansiyonel ordulara sahip olmanın mutlak zafer getireceği ya da akıllı mühimmatlar yardımıyla her sıcak çatışmadan galip çıkılacağı kesin değildir. Hatta sahip olunan bu olağanüstü kuvvetler, asimetrik mücadeleler açısından farklı bir yoruma göre önemli bir dezavantaj dahi teşkil edebilmektedir.

Küresel ölçekteki uygulamalarda ÖAŞ'in yaygınlaşmasının yanı sıra alanyazında yapılan çok sayıda nitelikli araştırmaya rağmen, ÖAŞ'in örgütsel açıdan genel kabul görmüş bir standardizasyona ya da sınıflandırmaya yönelik uyum ve kanaat birliği söz konusu değildir. Bu

anlamda alanyazında bulunan dikkat çekici çalışmalarda yer alan organizasyonel yapılanmaların içeriği aşağıda genel hatlarıyla tartışılmaktadır. Ancak çok hızlı değişebilen küresel kısıtlar ve koşullar yanında politik ve ekonomik değişkenlerin savaş ve çatışma denklemini radikal biçimde etkilemesi, alanyazında bulunan örgütsel dağınkılığa yönelik çeşitliliği, tatmin edici bir standardizasyona ya da asgari müştereklerde buluşulan genel kabul görmüş bir yapıya ulaşmasına engel olmuştur. Dolayısıyla sistemin tüm bileşenlerini içerecek şekilde bir yeniden düzenleme, kurumsallık ve meşruiyet açısından vazgeçilmezdir ve gereklidir.

İngiliz Avam Kamarası tarafından ÖAŞ'in incelenmesine yönelik hazırlatılan 2001 tarihli Dokuzuncu Raporda, faaliyet alanları ve hizmet menüleri temel alınarak bir örgütsel sınıflandırma yapılmış ve askeri şirketler beş ana başlıkta (Askeri danışmanlık ve eğitim, Askeri teçhizat ve ekipman temini, İstihbarat, Muharebe ve harekât desteği ve Lojistik) değerlendirilmiştir (House of Commons 2001). ÖAŞ'in yasal faaliyetlerine ilişkin bir konsensus sağlanması ve küresel meşruiyet açısından büyük önem teşkil eden bir mesleki örgüt olan Uluslararası Barış Operasyonları Birliği-IPOA, özel güvenlik ve askeri şirketleri üç ana başlıkta ele almış ve hukuki sınırları belirginleştirmeye çalışmıştır; Hayati tehlike içermeyen hizmetleri arz eden, Sabit varlıklar ve kritik personelin korunması hizmeti sunan ve Askeri faaliyetlerin bir bütün olarak (danışmanlık, eğitim, istihbarat, destek, operasyon vb.) sunulduğu, ticari teşekküllerdir (Yalçınkaya, 2006, s.251-253). Avant (2005) ise ÖAŞ'in örgütsel farklılıklarına değişik bir perspektiften bakmış ve daha çok sözleşme konusu faaliyetin içeriğine dikkat çekmiştir. Bu anlamda ÖAŞ'i iki ana başlıkta irdelemiştir; polisiye hizmetler ve askeri hizmetler (Avant, 2005, s.17). Dünya genelinde herhalde ÖAŞ'den en çok istifade eden Amerikan Silahlı Kuvvetlerinin konuya ilişkin örgütsel sınıflandırmaları ise, Sistem müteahhitleri (Ordu ile beraber yüksek teknolojik silahlarla donanmış, ikmal ve bakım hizmeti veren şirketler), Dış destek hizmeti sağlayıcıları (Yapılan sözleşmelerin çizdiği sınırlara göre satın alım ve diğer hizmetleri veren şirketler) ve Arazi destek hizmeti sağlayıcıları (Taktik seviyede komuta merkezi yapımı, hizmet yemek, çamaşır yıkama vb. hizmetleri veren şirketler) şeklindedir (Yalçınkaya, 2006, s.259-260).

Bu kapsamda araştırmaları literatürde önemli bir yer tutan Singer (2003) ÖAŞ'i üç ana kategoride sınıflandırmaktadır; sıcak çatışma hizmeti arz eden tüzel kişilikler-Özel Savaş Şirketleri, danışmanlık ve eğitim hizmeti arz eden tüzel kişilikler-Askeri Danışmanlık ve Eğitim Şirketleri, lojistik ve genel hizmet desteği arz eden tüzel kişilikler-Askeri Destek Şirketleri (Singer, 2003, s.93). Öte yandan Wulf (2005) ise özel askeri/güvenlik şirketlerini beş

ana kategoride sınıflandırmaktadır; özel güvenlik şirketleri (tesis emniyeti ve yönetimi, sınırlı polisiye gibi hizmetler); savunma sanayisi sektöründe faaliyet gösteren üretim şirketleri; özel askeri ve güvenlik şirketleri (danışmanlık ve eğitim, lojistik ve teknik destek, barışı koruma ve insani yardım, çatışma hizmetleri); yasadışı kuvvetler (organize suç örgütleri, savaş lordları, isyancılar gibi) ve paralı askerler. Bu doğrultuda yasal çerçevede alanyazındaki ÖAŞ'in mezkûr faaliyetlerinin fonksiyonel analizi ve sonrasında örgütsel modellemesi noktasında, temel olarak beş farklı yapıda bir sınıflandırmanın daha doğru ve anlamlı olacağı öngörülmektedir.

1. Özel Savaş Şirketleri: Özel Savaş Şirketleri; sıcak çatışmalarda müşterilerine ön saflarda hizmet vermeyi içeren ve doğrudan taktik düzeyde askeri destekler sunan ticari tüzel kişiliklerdir. Bunun klasik örneği, Angola, Kongo ve Sierra Leone'de operasyonlar yürüten ve bünyesinde eski Güney Afrika Ordusu askerlerinin görev yaptığı Executive Outcomes isimli şirkettir. Hatta günümüzde birçok politik figür, gelecekte BM barışı koruma görevlerinin, sorumluluklarını başarısız ülke ordularından daha verimli ve etkili bir şekilde yerine getirebileceklerini inandıkları için bu tür şirketlere devredilmesini talep etmektedir (Singer 2004, 2-3). Savaş alanının cephe hattında görev yapan (temas hattı birlikleri) askeri şirketler, gerek kendi birlikleriyle doğrudan çatışmalara katılmak gerekse savaş pilotluğu gibi uzmanlık gerektiren işler ya da ev sahibi ülkenin birliklerine liderlik yapmak gibi, direkt çatışmayla/savaşla ilgili görevleri yerine getirmektedir. Angola, Sierra Leone, Papua Yeni Gine, Endonezya gibi ülkelerdeki çatışmalara aktif olarak katılan Executive Outcomes-(Güney Afrika Cumhuriyeti), Sandline International-(İngiltere), Strategic Consulting International-(ABD) ve NFD Security-(Güney Afrika Cumhuriyeti) gibi şirketler, özel savaş şirketleri arasında en çok tanınan örnekler arasındadır.

Doğrudan silahlı çatışmalara katılma konusu, normal şartlar altında ÖAŞ'lerinin temel bir fonksiyonu değildir. Bu şirketlerin doğrudan çatışma bölgelerinde askerî birlikler gibi kullanılmaları ya da örtülü/gizli özel harekât faaliyetlerinde görevlendirilmeleri konusu, biraz muğlak aynı zamanda bu tip faaliyetlerin ortak özelliği nedeniyle çok fazla verisi olan bir alan değildir. Sıcak çatışmaya iştirak konusu, özel savaş şirketleri açısından aslında hukuki ve etik belirsizlikler içermekte olup, sorunlu ve çelişkili alanların başında gelmektedir. ABD'nin Irak işgali esnasında Necef şehrinde bir ABD tesisine yüzlerce Iraklı milis tarafından yapılan bir saldırı, tesisi korumakla görevli Blackwater özel savaş şirketinin elemanları tarafından bertaraf edilmiştir. Bu faaliyet esnasında ABD ordusunun takviye kuvvetleri gelinceye kadar Blackwater şirketi, çatışma alanına kendi helikopterlerini göndererek personeline cephaneye ikmal yapmış ve hatta yaralı bir ABD deniz piyadesini de çatışma alanından tahliye etmiştir.

Blackwater firmasının o dönemde Irak'ta önemli bir bölümü ABD ordusunun eski özel kuvvetler mensubu, 450 civarında personeli olduğunu ve üst düzey yetkililer dâhil çeşitli koruma görevleri icra ettiklerini de ayrıca belirtmek gerekir (Dönmez, 2023, s.1433).

2. Askeri Üretim ve Ticaret Şirketleri: Ülkelerin ekonomik güvenlik düzeyi ile ulusal güvenlikleri arasındaki bağlantının en belirgin ölçütlerden biri, merkezi bütçeden ayrılan savunma harcamalarıdır. Hasım/Rakip ülke kaynaklı dış tehditlere karşı, ülke sınırlarının ve soyut/somut varlıklarının korunması sürecinde alınacak öncelikli tedbir, askerî harcamaların artırılması yani genelde konvansiyonel savaş donanımlarına yapılan yatırımlardır. Askerî harcamalara yönelik kaynak tahsisinde gerçekleşen optimizasyon ile silah teknolojilerine yapılan büyük ölçekli yatırımlar, askerî güvenlik ekonomisinde etkinliği de beraberinde getirmektedir. Bu anlamda, silah teknolojilerinin üretimine ya da ithalatına kamu bütçesinden ayrılan payın büyüklüğü ile ülkelerin ulusal güvenlikleri arasında güçlü bir bağın bulunduğu yadsınamaz. Dolayısıyla güçlü ekonomiler doğaldır ki, silah teknolojilerine ve satın almalara her zaman daha fazla kaynak tahsis edebilmekte, bu durum ise dış tehditlere karşı ülkelerin caydırıcılık kapasitelerini artırmaktadır. Başka bir ifadeyle, daha güçlü ekonomiler, daha fazla savunma harcamalarını da beraberinde getirmekte, bu durum ise ülkelerin ulusal güvenlik düzeylerine olumlu yansımaktadır (Altıntaş ve Asal, 2023, s.106-107).

Özel askeri endüstride uzmanlık ve yatırım düzeyinin göreceli ağırlığı ve etkisi her geçen yıl daha da artmakta, buna mukabil askeri üretim/ticaret şirketlerinin olağan bir özel ticari teşebbüs olarak değerlendirilmesinin yarattığı çelişkiler ise gün yüzüne çıkmaktadır. Özellikle kuzey Amerika kökenli devasa finansal büyüklüklere ulaşmış askeri araç-gereç ya da silah-mühimmat üreticisi çok sayıda özel üretim veya ticari teşebbüs, günümüzde küresel ticari hayatın içerisinde faaliyetlerini başarıyla sürdürmektedir. Lockheed-Martin, Boeing, Nortrop Grumann, Raytheon ya da General Dynamics gibi özel teşebbüsler bunlardan yalnızca birkaçıdır. Ancak unutulmamalıdır ki, bu şirketlerden her birinin yıllık ortalama satışları 25 ila 50 milyar dolar arasında değişmektedir. Özel askeri sektör içinde bütçe anlamında belki de en büyük finansal büyüklüğe sahip bu grup teşebbüslere, klasik manada bir askeri teşebbüs ya da sıradan bir üretim tesisi olarak yaklaşmak yeterince anlamlı değildir. Uygulamada bu tür kuruluşların da ÖAŞ olarak kabul edilmesi ve uzmanlaşmanın gerektirdiği farklılıklar sebebiyle, ayrı bir başlık halinde özel “Askeri Üretim Şirketleri” olarak sınıflandırılmaları daha doğru olacaktır.

Stockholm Uluslararası Barış Araştırmaları Enstitüsü (SIPRI) tarafından geleneksel olarak her yıl hazırlanan raporda, küresel askeri harcamaların, 2023'te bir önceki yıla göre reel

olarak yüzde 6,8 artışla 2 trilyon 443 milyar dolarla tüm zamanların en yüksek seviyesini gördüğü, geçen yılki artışta Avrupa, Afrika ve Orta Doğu'da askeri harcamalardaki keskin yükselişin etkili olduğu vurgulandı. Raporda, küresel askeri harcamaların 9 yıldır art arda yükseldiği ve son 3 yıldır rekor yenilediği kaydedilerek, küresel olarak kişi başına askeri harcamanın 306 dolarla 1990'dan bu yana en yüksek seviyeye ulaştığı ifade edildi (Gönültaş, 2023). 2018'den bu yana listenin başındaki 5 firmanın tamamının ABD merkezli olması dikkati çekti. Bu firmalar Lockheed Martin, Raytheon Technologies, Northrop Grumman, Boeing ve General Dynamics olarak sıralandı. Küresel savunma sektöründeki en büyük 100 şirket içindeki ABD'li toplam 42 şirket, 2022'de 302 milyar dolarlık silah satışı yaparak, reel olarak bir önceki yıla göre yüzde 7,9 düşüyle tüm satışların yüzde 51'ini karşıladı. Listedeki 8 Çinli silah şirketinin toplam satışlarının bir önceki yıla göre yüzde 2,7 artışla 108 milyar dolara yükselmesi dikkati çekti. Çinli üreticilerinden 3'ü (NORINCO, AVIC, CASC) listede ilk 10'da yer aldı. İlk 100 şirket içinde merkezi Avrupa'da bulunan 26 şirket bulunurken, bunların toplam silah satışları yüzde 0,9 artarak 121 milyar dolara ulaştı. Rusya-Ukrayna savaşından sonra ordusuna yeni silah almaya başlayan Almanya'da, Rheinmetall, ThyssenKrupp, Hensoldt ve Diehl gibi şirketlerin silah-mühimmat satışları geçen yıl, bir önceki yıla göre yüzde 1,1 artarak 9,1 milyar dolara çıktı. Veri eksikliği nedeniyle 2022'de en büyük 100 listesine yalnızca iki Rus şirketi dahil edildi. Bunların toplam silah gelirleri yüzde 12 düşüyle 20,8 milyar dolara geriledi (Gönültaş, 2022).

3. Askeri Lojistik ve Destek Hizmetleri Şirketleri: Günümüzde Askeri Lojistik ve Destek Hizmetleri Şirketleri, talep eden ülkelerin silahlı kuvvetlerine hizmet desteği başlığında lojistik destek ve tamir-bakım gibi doğrudan askeri olmayan hizmetleri sağlayan milyarlarca dolarlık sözleşmeler imzalayan ticari tüzel kişiliklerdir. Şirketlerin küçülme eğilimi içinde bulunduğu bu dönemde, ilgili şirketlerden alınan dış destek, askerlerin kendi enerjilerini savaşa yoğunlaştırmalarına olanak tanımakta ve aynı zamanda politik açıdan hassas bir durum olan 'yedek seferberlik olasılığını' da azaltmaktadır (Singer, 2004, s.3). Askerî Lojistik ve Destek Hizmetleri Şirketlerinin sundukları hizmetlerin büyük çoğunluğu siviller tarafından yerine getirilen sıradan hizmetler olması nedeniyle, hizmet menüsü son derece geniş olup genelde tehdit/tehlike içermeyen faaliyetleri ihtiva etmektedir.

Faaliyet yürüten ÖAŞ'ler içerisinde en çok sayıda şirketin bulunduğu bu grup, özellikle lojistik destek konusunda önemli sorumluluklar üstlenmişlerdir. Örneğin; Doğu Timor'da, 1999 yılında barışı koruma gücüne liderlik eden Avustralya kuvvetleri, tamamen ÖAŞ tarafından sağlanan lojistiğe bağımlıydı. ABD Başkan Yardımcısı Dick Cheney'nin üst düzey yönetici

olduğu Halliburton firmasının bir iştiraki olan Kellogg, Brown & Root gibi şirketler ise, muharebe-dışı faaliyetler kapsamında tüm büyük ABD askeri sevkiyatlarının lojistiğini sağlamaktadır. Bu şirket Balkanlar ve Irak'taki ABD kuvvetlerine kışla, kamp, kumanya, posta teslimatı gibi hizmetlerin yanı sıra su arıtmadan cenazelerin ülkelerine geri gönderilmesine kadar çok farklı hizmetler de sunmaktadır. Ayrıca Kosova sınırları dışında mülteci kampları inşa edip işleten ve Irak'taki kitle imha silahlarını araştıran 1.200 istihbarat görevlisine lojistik destek sağlayan da yine aynı şirkettir (Schreier ve Caparini, 2005, s.23).

Askeri lojistik ve destek hizmetleri şirketlerinin üstlendiği bir diğer hizmet türü, tamir-bakım ve mayın temizleme faaliyetleridir. Bu hizmetler Lockheed Martin, Raytheon, Boeing, Northrop Grumman, General Dynamics, United Technologies Corp, Science Applications International Corp, L-3 Communications Holdings, Hughes, Rockwell, Textron gibi büyük silah üreticileri ve konularında uzman birçok altyüklenici şirket tarafından sağlanmaktadır. Afganistan ve Irak'taki 'Kalıcı Özgürlük Operasyonları' sırasında askeri lojistik ve destek hizmetleri şirketleri, B-2 hayalet bombardıman uçağı, F-117 hayalet savaş uçağı, U-2 keşif ve K-10 yakıt ikmal uçağı, Apache helikopterleri gibi gelişmiş silah sistemlerinin yanı sıra çeşitli insansız hava araçlarının ve birçok su üstü savaş gemisindeki ileri teknolojiye sahip sistemlerin, işlevselliğini devam ettirmede önemli görev ve sorumluluklar üstlenmişlerdir. Bugün ABD silahlı kuvvetleri, halihazırda tüm silah sistemlerinin %28'inin bakım ve onarımı için askeri lojistik ve destek hizmetleri şirketlerine güvenmektedir. Benzer şekilde mayın temizleme gibi özel uzmanlık gerektiren hizmetleri arz eden şirketler arasında Güney Afrika-Minetech, Avustralya-Milsearch veya Executive Outcomes şirketinin bir yan kuruluşu olan Saracen ya da Fransız COFRAS şirketleri bulunmaktadır. US Ronco Consulting Corp ise parça tesirli bombaları ve diğer patlamamış bombaların yanı sıra Kosova'daki mühimmatın ya da Namibya veya Mozambik'teki mayınların temizlenmesini gerçekleştirmiştir. Danimarka merkezli Demex şirketi, BM, Dünya Bankası ve AB adına mayın temizleme projelerinde yer almaktadır. ABD merkezli EOD Technology Inc, Tetra Tech Inc ve Koreli KMAG da Irak'ta savaş alanı temizleme, stok imhası, mühimmat temizleme işleriyle ilgilenmektedir (Schreier ve Caparini 2005, s.25).

4. Askeri Eğitim ve Danışmanlık Şirketleri: Askerî Eğitim ve Danışmanlık Şirketleri, Özel Savaş Şirketleri gibi ön saflarda aktif görev almaktansa, daha çok müşterilerin sahip olmadığı bilgi ve tecrübeyi paylaşarak, onların muharebe alanını şekillendirmelerine yardımcı olmayı tercih etmektedirler. Eğitim, muhabere ve hatta karargâh hizmetlerini bu kapsamda değerlendirmek çok daha doğru olacaktır. Ön saflarda savaşacak askerler, kısa bir zaman

diliminde ve çok da uzun olmayan fikri/askerî eğitimden sonra temin edilebilir, ancak konu onların eş güdümünün sağlanması, harekâtın planlaması ve yönetilmesi olunca, iş değişmektedir. Muharebe tecrübesine sahip iyi bir karargâh subayının yetiştirilmesi için neredeyse çok çok uzun yıllara ihtiyaç duyulmaktadır. Ülkelerin ihtiyaç duyduğu konu tecrübe olduğunda, bazen ÖAŞ pazarındaki tedarikçiler dahi yetersiz kalabilmektedir. Örneğin, Avrupa orduları çok uzun süredir savaşmamaktadır. Dolayısıyla kendi iç kaynaklarından muharebe yönetme tecrübesini tedarik etmeleri pratikte mümkün gözükmemektedir. Bu durumda ÖAŞ'ler, askerî hizmet tedariki alanında verdikleri hizmetleri bu sefer geri planda Askerî Eğitim ve Danışmanlık hizmeti olarak sunmaktadır (Öz ve Çalışkanlar, 2020, s.322). Danışmanlık hizmeti; ihale konusu silahlı kuvvetlerin reformu ve yeniden yapılandırılmasına ilişkin tavsiyelerden, silahlı kuvvetler üzerinde demokratik kontrolün kurulmasına kadar her şeyi kapsayabilir. Savunma bakanlıklarına, savunma planlamasının yanı sıra silah ve teçhizat tedariki için politikalar, prosedürler ve karar alma süreçleri oluşturma konusunda yardımcı olmak; komuta ve kontrolün, doktrin ve kuvvet gelişiminin oluşturulmasına destek olmak; stratejik, operasyonel veya taktiksel planlamaya katkıda bulunmak, gibi hizmetleri bu kapsamda değerlendirmek gerekir. Bu uzmanlık alanında bilinen bir şirket olan Vinnell, 1979 yılında muhalif güçler tarafından işgal edilen Mekke'deki Mescid-i Haram'ı geri alan Suudi güvenlik güçlerine kurumsal tavsiyelerde bulunmuştur. Diğer taraftan Macaristan, ordusunun NATO'nun bir parçası olması için gereken standartları karşılayacak şekilde yeniden yapılandırılmasına yardımcı olmak adına ABD'li Cubic firmasını kiralamıştır. Endonezya hükümeti ise, ayrılıkçı ve dini şiddet saldırılarına karşı müdahalede yardımcı olması için psikolojik savaş operasyonlarında uzmanlaşmış bir firma olan Strategic Communication Laboratories'e alt yüklenici olarak ihale vermiştir. 1997 yılında görevden alınan Sierra Leone Cumhurbaşkanı Ahmed Kabbah, darbeden sonra hükümeti geri almak adına birliklerini eğitmek ve silahlandırmak için Sandline International şirketini kiralamıştır (Schreier ve Caparini, 2005, s.22). Eğitim hizmeti ise; ÖAŞ'lerin en önemli faaliyetlerinde biri olup genellikle doğrudan savaş ile ilgili hususlardır. Örneğin; Executive Outcomes Şirketinin, Sierra Leone ve Angola'daki resmi silahlı kuvvetlere askeri eğitim desteği vermesi gibi. Bunun yanı sıra Krajina'nın 1995 yılında kurtarılması, Yugoslavya iç savaşında bir dönüm noktasıdır ve sonrasında Bosnalı askerlere de eğitim vermeye başlanmıştır. Hatta bu eğitim faaliyetlerinin Vinnell ve Booz Allen Hamilton Inc. tarafından halen sürdürüldüğü iddia edilmektedir. Ayrıca Suudi Arabistan Ulusal Muhafızlarının askeri eğitim sürecinde Suudi Askeri Koleji de Booz Allen Hamilton Inc. şirketince yönetilmektedir. Öte yandan ÖAŞ'ler tarafından yaygın olarak sunulan simülasyon ve savaş oyunları, İsrail'de askeri eğitim sürecinin bir parçası olarak

değerlendirilmektedir. Bu eğitim hizmetleri, sadece ABD dışında değil aynı zamanda örneğin; MPRI, 200'den fazla ABD üniversitesindeki ABD Yedek Subay Eğitim Kolordusu programlarını devralmış ve böylece yarının ABD askeri liderlerinin eğitimini üstlenmiştir. Diğer taraftan Şilili eski üst düzey askerleri de işe alan Blackwater şirketi, ABD Donanması personeline kuvvet koruma, gemi güvenliği, arama-ele geçirme teknikleri ve silahlı nöbet görevleri konularında eğitim vermiştir. Ayrıca uzman eğitmenler ve tesis yönetimi hizmetleri sunan Flagship Training Limited ya da Filipinler'de Greyworks Security, Birleşik Krallık Donanması'na askeri eğitim ve terörle mücadele konusunda yardım sağlamaktadır (Schreier ve Caparini, 2005, s.23-24).

5. Özel İstihbarat Şirketleri: Genelde uzun bir tarihsel geçmişe sahip kamusal referanslar doğrultusunda ülkelerin güvenlik ve istihbarat yönetimlerinin, istihbarat kavramını mümkün olduğunca dar bir çevrenin ötesinde paylaşma hususundaki isteksizlikleri, uzun süre istihbarat olgusunun özel sektöre devri ya da dış kaynak kullanımı gibi hususlarda, sınırlı inisiyatif üstlenmeleri sonucunu doğurmuştur. Ancak esas olan, bu dar çevrenin meşru bakımdan belirli bir dereceye kadar 'bilme hakkına' sahip özel sektör kuruluşları ile kapsamlı bir istihbarat paylaşımı içerecek şekilde genişletilmesidir (Palmer, 2013, s.3). Nihayet son yıllarda kamu ve özel kurumlar arasındaki hizmet sunumu farklılaşmasının nicel ve nitel sınırları adeta bulanıklaşmış olup, özellikle gelişmiş ülkeler nezdinde yeni bir güvenlik yaklaşımın ön plana çıktığı müşahade edilmektedir. Devletlerin istihbarat toplulukları arasındaki yetersiz iletişim ve bilgi paylaşımının yanı sıra topluluk üyeleri arasında bir türlü etkinleştirilemeyen rekabet, ciddi bir koordinasyon sorunu ve kalitesiz ürünler (istihbarat) olarak karşımıza çıkmaktadır. İstihbarat kuruluşları ile karar alıcı mekanizmaların birbirlerine 'olağan dışı yakınlaşması' sebebiyle, ürün niteliğinin düşmesi ve istihbarat üretim sürecinde görevli personelin çeşitli nedenler ile (dönemsel tükenmişlik, maddi imkanların yetersizliği, katı bürokratik teamüller, aşırı disiplin baskısı vb.) motivasyon kaynaklarının azalması sonucu 'görev performansını sıradanlaştırması', günümüzde yaşanan diğer dikkat çekici problemler arasındadır. Bütün bu nedenlerden ötürü siyasi otoritenin ve istihbarat servislerinin gözetim ve denetiminde, sınırlı alanlarda istihbarat üretiminin özel teşebbüslere devri, yoğun bir biçimde uluslararası gündemde yer bulmuştur. Kamu istihbarat otoriteleri tarafından siyasi karar alıcılara iletilen istihbaratın nitel ve nicel anlamda tatminkâr olmadığı durumlarda ya da askeri ve istihbarat birimleri arasında etkin bir istihbarat paylaşımının gerçekleştirilemediği zamanlarda, üçüncü bir taraftan daha etkin bir biçimde istihbarat temin edilmesi, özellikle politik karar alıcıların stratejik karar verme süreçlerine çok değerli katkılar yapabilmektedir.

ABD'deki 9/11 Saldırıları ile Irak-Afganistan ve Suriye'de devam eden askeri operasyonlar, ABD İstihbarat Topluluğu üyelerinin istihbarat açılığını daha da artırmıştır. Yakın geçmişte başta ABD Savunma Bakanlığı olmak üzere, istisnasız tüm kamu kurumlarının ifa ettiği kritik fonksiyonlarına katkıda bulunmak üzere, sözleşmeler kapsamında özel teşebbüsler yetkilendirilmiş ve güvenlik bürokrasisine destek olmaya çağrılmışlardır. Bu doğrultuda yüklenici firmalar genellikle lojistik hizmetler, teknolojik katkı ya da yönetsel operasyonlar gibi rutin faaliyetler yanında bilgi toplama, medya manipülasyonu, insan istihbaratı ve istihbarata karşı koyma gibi hizmetler de icra etmektedir. Yine güvenlik tahkikat, yüksek irtifa görüntü toplama, çeviri ve dil bilim desteği ya da sorgulama gibi uzmanlık gerektiren hizmetler de ÖAŞ'ler tarafından arz edilmektedir. Bu konularda nitelikli elemanların daha çok ÖAŞ'ler tarafından istihdam edilmesi, kritik personel temini noktasında ABD İstihbarat Topluluğu üyelerini, bu konularda uzman özel teşebbüslere yöneltmiştir (Voelz, 2009, s.589). Bununla birlikte insanların ihtiyaçları ve merakları doğrultusunda oluşan istihbarat, gelişen teknolojilerin de etkisiyle, günümüzde son derece modern cihazlar ile yürütülmektedir. Ancak, dünden bugüne değişmeyen insan faktörü, her zaman başköşede yerini almaya devam etmektedir. İstihbarat faaliyetleri içerisinde insanın bir araç olarak kullanılması ve etkin sonuçlara ancak bu araç yardımıyla ulaşılabilmesi, belki de istihbarat faaliyetlerindeki (modası hiçbir zaman geçmeyen) insan faktörünün giderek önem kazanmasının önünü açmaktadır. Askerlikte her türlü gelişmiş silah ve araçlara rağmen, hâlâ piyadenin süngüsünün ucunda bulunan zafer, istihbarat üretim alanındaki tüm teknolojik gelişmelere rağmen, insan faktörü bir araç olarak kullanılmadan zafer elde edilemeyeceğini vurgulamak açısından önemli bir örnektir. Haberi toplayan, kaynakla ve konuyla birebir muhatap olan insan, bu bilgilerin elde edilmesinde, elbette teknolojik araç gereçlerden faydalanmıştır, fakat burada dikkat edilmesi gereken asıl husus, insan unsurunun zekâsı, davranışı, inisiyatifi, cesareti ve algılaması gibi faktörlerle asıl belirleyicinin kendisi olduğunu ortaya koymasıdır (Tılsıbık ve Akbal, 2006, s.96-97).

Bu anlamda özellikle vurgulanması gereken husus, ÖAŞ'in standart faaliyetlerinin stratejik öneme haiz istihbarat olgusundan ayrı düşünülmemesi gerçeğidir. Daha açık bir ifadeyle, istihbarat kavramı ÖAŞ'lerin genel hizmetlerinden müteşekkil bir sistem dahilinde mutlak önceliğe sahip stratejik bir yetenektir. Dolayısıyla hangi sınıflandırma kapsamında değerlendiriliyor olursa olsun istisnasız tüm ÖAŞ'ler açısından istihbarat faaliyetleri, müşterilerin öncelikli olarak ihtiyaç duyduğu ticari bir üründür ve aynı zamanda karar vericiler açısından son derece önemli bir karar destek aracıdır. Her ne kadar istihbarat üretimi halihazırda

Askeri Lojistik ve Destek Hizmetleri Şirketlerinin hizmet menüsü içerisinde yer almış olsa da Özel Savaş Şirketlerinin de operasyonel istihbarat temininde inisiyatif üstlenmeleri kaçınılmazdır. Çünkü doğrudan sıcak çatışma esnasında veya öncesinde cari seviyede operasyonel istihbarat temini, özel savaş şirketlerinin en az insani kayıp ile faaliyetin nihai başarısı açısından vazgeçilmezdir. Hedef bölgede icra edilecek olan bir faaliyet sonucu meydana gelebilecek sıcak çatışma ihtimali, her zaman operasyonu yürüten şirket görevlilerinin güvenliğini tehdit eder ve sonuç alınmasına yönelik olası maliyetleri arttırır. Bu nedenle özel savaş şirketleri her zaman cari seviyede operasyonel istihbarat teminine yönelik olağanüstü bir gayret içerisinde. Daha açık bir ifadeyle müşterilerinin kısa vadeli beklentileri karşılamak adına istihbarat üretmek zorundadır. Dolayısıyla müşterileri olan çok uluslu şirketlerin ihtiyaç duyduğu ‘ticari istihbarat’ üretimi, stratejik analiz ve yatırım danışmanlığı hizmeti, ‘büyük veri’ analizi, yoğun teknoloji ihtiva eden gelişmiş cihazlar yardımıyla istihbarat temini gibi faaliyetler, klasik askeri lojistik ve destek hizmetleri şirketlerinin hizmet yelpazesinin çok ötesinde bir faaliyet ve yapılanma gerektirmektedir. Bu nedenlerden ötürü, istihbarat üretimi gibi stratejik bir konunun, özel askeri yapılanmalardan ayrı bir hizmet türü arz eden ticari teşekküller olarak Özel İstihbarat Şirketlerinin hizmet menüsü içinde ve farklı bir sınıflandırmada ele alınması, daha doğru olacaktır.

Sonuç

Özel Askeri ve Güvenlik Hizmetleri pazarının 2020 yılından 2030'a kadar geçen on yıllık süreçte yıllık % 7,4'lük bir bileşik büyüme oranına tanık olacağı tahmin edilmektedir. Özellikle ABD pazarının üstünlüğü ve ÖAŞ'lerin modern ordulara kattığı değer, özel askeri sektör açısından ivmelendirici bir etkiye sahiptir. Başka bir ifadeyle bu konuda yapılan küresel yatırımların 2020-2030 yılları arasında daha kapsamlı ve istikrarlı olacağı tahmin edilmektedir. Önde gelen oyuncular arasında Academy, Booz Allen Hamilton, CACI International, DynCorp, Erinys International, G4S Plc, GardaWorld Corporation, International Intelligence Limited, KBR, Prosegur, Securitas AB, The Brink's Company ve Unity Resources Group gibi şirketlerin bulunduğu özel askeri endüstrinin 2030 yılında yaklaşık 457,3 milyar ABD dolarlık satış hacmine ulaşacağı öngörülmektedir (AeroSpace and Defence Reports 2020). Gereksinim duyulduğu anda dünyanın farklı coğrafyalarında süratle inisiyatif üstlenebilmeleri ya da anahtar teslimi bir silahlı kuvvetler kurabilme kapasiteleri, onların gerek gelişmiş ülkeler gerekse başarısız devletler nezdinde vazgeçilmez bir tedarikçi konumuna dönüştürmüştür (Avant, 2004, s.153).

Özel askeri yapılanmanın fonksiyonel analizi ve örgütsel rehabilitesi anlamında, daha önce yapılmış birçok nitelikli bilimsel çalışmalar incelenmiş ve elde edilen bulgular doğrultusunda kavramsal açıdan özel askeri hizmet kuruluşlarının beş ana grupta sınıflandırılmasının uygulamada daha doğru olacağı öngörülmüştür. Uygulamada tecrübe edilen son derece dinamik küresel gelişmeler ışığında mevcut fonksiyonel sınıflandırmanın güncel gelişmeleri tam anlamıyla yansıtmakta yetersiz kalması ve çok hızlı gelişen bilişim/iletişim teknolojisinin ivmelendirdiği uzmanlaşma sonucu, soyut kalan ve âtıl hale dönüşen geleneksel organizasyonel yapılanmanın yeniden tasarımı bir zorunluluk olarak gündeme gelmiştir. Nihayet bu durumda özel askeri şirketlerin beş ana bölüm etrafında yaşanan uzmanlaşma doğrultusunda fonksiyonel kategorizasyonu, kavramsal açıdan daha doğru ve anlamlı olacaktır. Bunlar; özel savaş şirketleri, askeri üretim ve ticaret şirketleri, askeri lojistik ve destek hizmetleri şirketleri, askeri eğitim ve danışmanlık şirketleri ve özel istihbarat şirketleridir.

Böylesi etkin bir sınıflandırmanın uygulamada ve araştırmada kabul görmesi, özel askeri şirketlerin dünya kamuoyunda uzun bir süredir devam eden meşruiyet sorunsalına da önemli katkılar sağlayacağı aşikardır. Çünkü fonksiyonel analiz ve örgütsel modelleme açısından genel kabul görmüş böylesi bir sınıflandırma, uygulamada gözlenen mezkûr konudaki tüm ticari teşekküllerin faaliyet alanlarına teşmil edileceği için kavramsal belirsizlikleri de minimize edecektir. Diğer yandan akademik araştırmalar açısından da güncel bir sınıflandırma, araştırmalara temel teşkil eden kavramsal temelleri tahkim edecek ve teorik manada kontrol-dışı çeşitliliği ortadan kaldıracaktır.

KAYNAKÇA

- Altıntaş, K. M. ve Asal, S. (2023) Ekonomik İstihbarat Kapsamında Endüstriyel Espiyonaj: Ticari Tüzel Kişilikler Açısından Endüstriyel Casusluğun Stratejik Önemi. Nobel Akademik Yayıncılık 5. Baskı. ISBN 978-625-400-286-1. Ankara.
- Altıntaş, K. M. ve Asal, S. (2024) Özel Askeri Şirketler ve İstihbaratın Özelleşmesi: İstihbarat Aynasında Berraklaşan Vekil Yapılanmalar. Nobel Akademik Yayıncılık 2. Baskı. ISBN 978-625-371-405-5. Ankara.
- Avant, D. D. (2004). The Privatization of Security and Change in the Control of Force. International Studies Perspective, George Washington University.
- Avant, D. D. (2005). The Market for Force: The Consequences of Privatizing Security. Edinburgh: Cambridge University Press.
- Dönmez, S. (2023). Güvenliğin Dönüşümü Kapsamında Özel Askerî Güvenlik Şirketleri. *Gaziantep University Journal of Social Sciences*. 22(4).
- Ercan, Ü. (2014). Güvenlik Faaliyetlerinde Özelleştirme: Paralı Askerlik mi? Özel Askeri Birlikler mi? *Uluslararası Güvenlik ve Terörizm Dergisi*, C.5, S.1, 51-67.
- Erol, M. S. ve Şafak O. (2015). Hybrid Warfare Studies and Russia's Example in Crimea. *Gazi Akademik Bakış Dergisi*, 9(17): 261-277.
- Erol, M. S. ve Çelik K. E. (2018). ABD'nin Suriye Politikasında Vekil Aktör Olarak Terör Örgütleri: YPG Örneği. *Bölgesel Araştırmalar Dergisi*, 2(2): 14- 45.
- Field, J. A., Jr., Transnationalism and New Tribe. Robert O. Keohane ve Joseph S. Nye, Jr., eds., *Transnational Relations and World Politics*. Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press, 1973, s.3, Aktaran: Faruk Sönmezoğlu. Uluslararası Politika ve Dış Politika Analizi. İstanbul, Der Yayınları, 2012.
- Frunzeti, T. (2013). Asymmetric, Unconventional and Hybrid Actions in 21st Century Warfare. *Strategic Impact*. No. 1, Vol. 46.
- Goldstein, J. S. ve Pevehouse, J. C. Uluslararası İlişkiler, Çev: Haluk Özdemir, Ankara, BB101, 2015.
- Gönültaş, B. (2022). 'Küresel askeri harcamalarda 2023'te 2 trilyon 443 milyar dolarla rekor kırıldı'. *Anadolu Ajansı*. 22.04.2024. <https://www.aa.com.tr/tr/ekonomi/kuresel-askeri-harcamalarda-2023te-2-trilyon-443-milyar-dolarla-rekor-kirildi/3198616>. Erişim tarihi 13.05.2024.
- Gönültaş, B. (2023). 'SIPRI'nın ilk 100 savunma sanayisi şirketi listesinde 4 Türk firması yer aldı'. *Anadolu Ajansı*. 05.12.2023. Dünya, Savunma Sanayi. <https://www.aa.com.tr/tr/dunya/siprinin-ilk-100-savunma-sanayisi-sirketi-listesinde-4-turk-firmasi-yer-aldi/3072590>. Erişim tarihi 13.05.2024.
- Gürkaynak, M. ve Yalçın, S. (2009). Uluslararası Politikada Karşılıklı Bağımlılık ve Küreselleşme Üzerine Bir İnceleme, *Uluslararası İlişkiler Dergisi*, Cilt 6, Sayı 23.

- House of Commons Foreign Affairs Committee. Private Military Companies. Ninth Report of Session 2001-02. Green Paper. Erişim Tarihi 26 Nisan 2023.
<https://publications.parliament.uk/pa/cm200102/cmselect/cmffaff/922/922.pdf>.
- Kurt, V. (2019). Arap İsyanları Sonrasında Ortadoğu'da Vekâlet Savaşları: Yemen Örneği. *International Journal of Political Science & Urban Studies*. 7(1): 307-326.
- Mansoor, P. R.. *Introduction: Hybrid Warfare in History*. Williamson Murray-Peter R. Mansoor (eds.), *Hybrid Warfare: Fighting Complex Opponents from the Ancient World to the Present*, Cambridge University Press, New York 2012.
- Meriç, A. B. (2021). Devlet Olmayan Aktörlere Karşı Kuvvet Kullanılması: IŞİD ile Mücadele Örneği. *The Turkish Yearbook of International Relations*. Volume 52.
- Öz, T. ve Çalışkanlar, T. M. (2020). Paralı Askerlerden Özel Askerî Şirketlere Savunma Yönetimi Teknolojileri Uygulamaları. *Güvenlik Stratejileri Dergisi*. Cilt: 16 Sayı: 34, 309-339.
- Mumford, A.. *Proxy Warfare*, Cambridge Polity Press, Oxford 2013.
- Popescu, Nicu. *Hybrid Warfare: Neither New Nor Only Russian*. *European Institute for Security Studies*, 2015.
- Thornton, R. (2015). The Changing Nature of Modern Warfare, *The RUSI Journal*, 160: 4.
- Schreier, F. and Caparini M (2005). *Privatising Security: Law, Practice And Governance Of Private Military And Security Companies*. Geneva Centre for the Democratic Control of Armed Forces, Occasional Paper-№6.
- Singer, P. W. (2003). *Corporate Warriors: The Rise of the Privatized Military Industry*. Cornell University Press, Ithaca ve London.
- Singer, P. W. (2004). *The Private Military Industry and Iraq: What have we learned and where to next?* Geneva, Switzerland: Geneva 231. Centre for the Democratic Control of Armed Forces.
- Singer, P. W. (2009). *Kiralık Ordular: Özel Askeri Şirketler*. Çev. Gözde Aral, İstanbul: Timaş Yayınları.
- Tangör, B. ve Yalçınkaya H. (2010). Güvenlik Yönetişimi Çerçevesinde Özel Askeri Şirketler. *Uluslararası İlişkiler*. Cilt 7, Sayı 25 (Bahar).
- Tılısbık, N. ve Akbal Ö. *İstihbarat ve Türkiye*, Nüve Kültür Merkezi Yayınları, Konya 2006.
- Voelz, G. J. (2009). Contractors and Intelligence: The Private Sector in the Intelligence Community. *International Journal of Intelligence and CounterIntelligence*. 22: 4, 586-613.
- Yalçınkaya, H. (2006). Özel Askeri Sektörün Oluşumu ve Savaşların Özelleşmesi. *Ankara Üniversitesi SBF Dergisi*. Cilt 61, Sayı 3, 2006, s. 247-278.

Yalçınkaya, H. Savaş: Uluslararası İlişkilerde Güç Kullanımı. Ankara: İmge Press, 2008.

Zabçı, F. Ç. (2004). Yeni Savaşların Gizli Yüzü: Özel Askeri Şirketler. *Mülkiye Dergisi*, 28: 21-48.

Wulf, H. (2005). *Internationalizing and Privatizing War and Peace*. Hampshire: Palgrave Macmillan.

EXTENDED SUMMARY

In a political climate where the threat perception in the world is rapidly changing and diversifying, supporting diplomacy with different instruments is accepted as a common practice preferred by countries that is the main request to become a regional power. It is already known as the world public that imperialist states on a global scale have long used various (legal and illegal) organizations as a complement of diplomatic initiatives. The ultrahigh economic and political costs of conventional struggles have brought to light the need for a different organization in world politics. The impact of globalization and technological transformations, which have been intensely observed throughout the world since the last quarter of the 20th century, have fundamentally changed individual and institutional expectations, and the concept of war which was concluded as the reinterpretation of conflict. As a result of this transformation, it has led to the emergence of new organizations that were previously experienced with different identities. In this process where countries' security perceptions have changed radically, structures that are briefly referred to as non-state armed actors prone to violence have taken their place as a global actor in the transforming climate of warfare and conflict.

Violent non-state armed actors, when they gained the identity of being a complementary element of diplomacy, in other words the most prominent actors of the Proxy War period, have also brought to the agenda of using illegal formations by countries particularly that have imperial aims in the last quarter century. However, apart from the illegal formations within the scope of violent non-state armed actors, Private Military Companies-PMC, which provide services within legal limits and are theoretically no different from commercial legal entities, have been generally accepted and widely used in all developed and developing countries in recent years. In this sense, PMC appears as the most striking and institutional structure among the segments of operating in many different fields in the private military sector (mercenaries, uncontrolled volunteers, industrial defense companies, service leasing to foreign armies, etc.).

Briefly, PMC is responsible for the provision of specialized services such as military consultancy, combat training, logistics support, protection of prisoners of war, convoy security, protection of commercial ships in international maritime, mine clearance and tracking/surveillance, to its customers (states or multinational global companies or international companies) for the supply of services. It is possible to interpret these commercial legal entities from which their customers do not want to take any political or economic responsibility in front of the international or domestic public.

The purpose of this study; is to emphasize the organizational differences of private military companies on the basis of their activities as a complementary element of diplomacy in line with the changing and transforming concept of warfare in the 21st century, and to reveal the conceptual foundations of organizational modeling for a generally accepted functional analysis in practice. In this sense, it is also aimed to reach a final classification in line with the comparative analysis of different organizational structures and functional analysis within the scope of relevant modeling.

In terms of functional distribution and organizational rehabilitation of the private military companies, many previously conducted qualified scientific studies have been examined and, in line with the findings, it has been envisaged that it would be more accurate in practice to conceptually classify private military companies into five main groups. In the light of the highly dynamic global developments experienced in practice, the current functional classification is insufficient to fully reflect current developments, and as a result of specialization accelerated by the rapidly developing information/communication technology, the redesign of the traditional organizational structure, which has remained abstract and has become inactive, has come to the fore as a necessity. Finally, in this case, the functional categorization of private military companies in line with the specialization around five main divisions will be more conceptually accurate and meaningful. These; Private Warfare Companies, Military Production and Trading Companies, Military Logistics and Support Services Companies, Military Training and Consultancy Companies and Private Intelligence Companies.